

DZIENNIK URZĘDOWY MINISTRA OBRONY NARODOWEJ

Warszawa, dnia 10 kwietnia 2014 r.

Poz. 125

Departament Wychowania i Promocji Obronności

ZARZĄDZENIE Nr 5/MON MINISTRA OBRONY NARODOWEJ

z dnia 9 kwietnia 2014 r.

w sprawie sposobu i okoliczności stosowania symboli Rzeczypospolitej Polskiej w jednostkach Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej

Na podstawie art. 17 ust. 2 ustawy z dnia 31 stycznia 1980 r. o godle, barwach i hymnie Rzeczypospolitej Polskiej oraz o pieczęciach państwowych (Dz. U. z 2005 r. Nr 235, poz. 2000, z późn. zm.¹⁾), zarządza się, co następuje:

Rozdział I

Przepisy ogólne

§ 1. Zarządzenie określa:

- 1) sposób i okoliczności stosowania w jednostkach Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej symboli Rzeczypospolitej Polskiej, określonych w ustawie z dnia 31 stycznia 1980 r. o godle, barwach i hymnie Rzeczypospolitej Polskiej oraz o pieczęciach państwowych, zwanej dalej „ustawą”;
- 2) zasady eksponowania symboli Rzeczypospolitej Polskiej z symbolami innych państw oraz znakami Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, zwanych dalej „znakami wojskowymi”;
- 3) organy wojskowe odpowiedzialne za właściwe stosowanie symboli Rzeczypospolitej Polskiej.

§ 2. Użyte w zarządzeniu określenia oznaczają:

- 1) symbole państwowe – symbole Rzeczypospolitej Polskiej określone w ustawie: godło Rzeczypospolitej Polskiej, zwane dalej „godłem państwowym”, flaga państwowa Rzeczypospolitej Polskiej, zwana dalej

---

1) Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2006 r. Nr 220, poz. 1600, z 2009 r. Nr 168, poz. 1323, z 2010 r. Nr 18, poz. 96 oraz z 2012 r. poz. 490.

„flagą państwową”, flaga państwowa z godłem Rzeczypospolitej Polskiej, zwana dalej „flagą państwową z godłem”, barwy biało-czerwone oraz hymn państwowy Rzeczypospolitej Polskiej, zwany dalej „hymnem państwowym”;

- 2) jednostka – jednostkę wojskową w rozumieniu ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2012 r. poz. 461, z późn. zm.²⁾) oraz ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o zasadach użycia lub pobytu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej poza granicami państwa (Dz. U. Nr 162, poz. 1117, z późn. zm.³⁾), a także inną jednostkę organizacyjną podległą Ministrowi Obrony Narodowej lub przez niego nadzorowaną oraz komórkę organizacyjną Ministerstwa Obrony Narodowej;
- 3) dowódca jednostki – dowódcę, dyrektora, szefa, komendanta lub inną osobę na równorzędnym stanowisku służbowym, kierującą jednostką;
- 4) uroczystości – uroczystości państwowe, wojskowe oraz o charakterze, patriotycznym, patriotyczno-religijnym lub religijnym, organizowane z udziałem wojskowej asysty honorowej;
- 5) ceremoniał wojskowy lub regulamin musztry – obowiązujące przepisy w sprawie zasad i form organizowania uroczystości z udziałem żołnierzy oraz wystąpień służbowych żołnierzy i pododdziałów wojskowych zawarte w „Ceremoniale Wojskowym Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej” oraz „Regulaminie musztry Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej”;
- 6) przepisy ubiorcze – przepisy wydane na podstawie art. 137a ust. 4 ustawy z dnia 11 września 2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych (Dz. U. z 2010 r. Nr 90, poz. 593, z późn. zm.⁴⁾);
- 7) regulamin ogólny – obowiązujące przepisy regulujące wewnętrzną działalność Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, odnoszące się do podstawowych dziedzin ich funkcjonowania zawarte w „Regulaminie ogólnym Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej” .

§ 4. 1. W jednostkach stacjonujących na terytorium państwa symbole państwowe mają pierwszeństwo przed innymi symbolami i znakami.

2. W jednostkach stacjonujących poza granicami państwa oraz w wyjątkowych wypadkach, wynikających z zasad protokołu dyplomatycznego w kontaktach międzynarodowych, na terytorium państwa – pierwszeństwo przed symbolami państwowymi mogą mieć symbole innych państw i organizacji międzynarodowych.

3. Symbole innych państw i organizacji międzynarodowych w jednostkach traktuje się z takim samym szacunkiem, jak symbole państwowe.

§ 5. 1. Symbole państwowe stosowane w jednostkach muszą być zgodne ze wzorem określonym w ustawie.

---

²⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2012 r. poz. 1101, 1407 i 1445 oraz z 2013 r. poz. 852 i 1355.

³⁾ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2004 r. Nr 210, poz. 2135, z 2009 r. Nr 79, poz. 669 i Nr 161, poz. 1278, z 2010 r. Nr 240, poz. 1601, z 2011 r. Nr 205, poz. 1203 oraz z 2012 r. poz. 908.

⁴⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2010 r. Nr 107, poz. 679, Nr 113, poz. 745, Nr 127, poz. 857, Nr 182, poz. 1228 i Nr 238, poz. 1578, z 2011 r. Nr 22, poz. 114, Nr 112, poz. 654, Nr 122, poz. 696, Nr 171, poz. 1016 i Nr 236, poz. 1396 oraz z 2013 r. poz. 675, 829, 852 i 1355.

2. Poza symbolami państwowymi zgodnymi z ustawą dopuszcza się używanie ich wizerunków artystycznie przetworzonych, z tym że wizerunki te:

- 1) nie mogą ujmować godności symboli państwowych;
- 2) nie mogą być umieszczane w miejscach przewidzianych do eksponowania symboli państwowych określonych w ustawie.

§ 6. 1. Symbole państwowe w jednostkach:

- 1) w razie wycofania z użytku powinny być zniszczone w sposób godny, po uprzednim pozbawieniu ich cech używalności;
- 2) posiadające wartość historyczną, upamiętniającą wydarzenia mające szczególne znaczenie dla państwa lub Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, powinny być przekazane do wojskowej placówki muzealnej lub sali tradycji jednostki.

2. Dowódca jednostki:

- 1) w ramach posiadanych środków budżetowych, stosownie do potrzeb, zapewni zaopatrzenie jednostki w niezbędną liczbę symboli państwowych;
- 2) jest odpowiedzialny za właściwy i godny sposób stosowania symboli państwowych w jednostce, a w szczególności za:
  - a) kontrolę właściwego sposobu umieszczania godła państwowego,
  - b) nadzorowanie wywieszania i zdejmowania flagi państwowej i flagi państwowej z godłem,
  - c) okresowe sprawdzanie stanu fizycznego symboli państwowych i ich wymianę w razie zużycia lub uszkodzenia,
  - d) organizację godnego niszczenia wycofanych z użytku symboli państwowych,
  - e) sprawdzenie zgodności odtwarzanego hymnu państwowego ze wzorem określonym w ustawie.

§ 7. Sposób noszenia symboli państwowych na umundurowaniu wojskowym określają przepisy ubiorcze.

Rozdział II

Godło Rzeczypospolitej Polskiej

§ 8. 1. Godło państwowe umieszcza się w jednostkach we wszystkich pomieszczeniach służbowych (z wyjątkiem pomieszczeń mieszkalnych, gospodarczych i sanitarnych) wyłącznie w miejscach odpowiadających jego randze, zapewniających godne i widoczne jego eksponowanie.

2. Godło państwowe można również umieszczać w innych pomieszczeniach, niż wymienione w ust. 1, w miejscach uzasadnionych względami reprezentacyjnymi oraz eksponować podczas uroczystości.

§ 9. 1. Godło państwowe umieszcza się w pomieszczeniach służbowych – na wprost wejścia albo w innym miejscu widocznym.

2. Godła państwowego nie umieszcza się bezpośrednio nad wejściem do pomieszczenia i otworami okiennymi, a w jego sąsiedztwie nie umieszcza się

elementów wystroju wewnątrz oraz innych znaków i symboli, z wyjątkiem pozostałych symboli państwowych oraz znaków Sił Zbrojnych.

3. Podczas uroczystości godło państwowe może być eksponowane wraz z symbolami innych państw oraz władz samorządowych i organizacji pozarządowych; zajmuje ono w tym przypadku pozycję uprzywilejowaną – w środku, powyżej innych znaków i symboli.

§ 10. 1. Wizerunku orła ustalonego dla godła państwowego, zwanego dalej „wizerunkiem orła”, można używać w jednostkach:

- 1) na blankietach pism i dokumentów urzędowych;
- 2) na tablicach urzędowych;
- 3) na pieczęciach urzędowych;
- 4) jako element dekoracji podczas uroczystości.

2. W przypadkach, o których mowa w ust. 1 pkt 1 i 3, wizerunek orła przedstawiany jest w formie linearnej z zachowaniem czytelności i ustawowo ustalonych proporcji.

3. Wizerunek orła umieszcza się na tablicach i pieczęciach urzędowych jednostki zgodnie z obowiązującymi przepisami rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 grudnia 1955 r. w sprawie tablic i pieczęci urzędowych (Dz. U. Nr 47, poz. 316, z późn. zm.⁵⁾).

Rozdział III

Flaga państwowa Rzeczypospolitej Polskiej

§ 11. Na fladze państwowej i fladze państwowej z godłem nie umieszcza się żadnych znaków, liter, liczb lub rysunków.

§ 12. 1. Flagę państwową eksponuje się w jednostkach:

- 1) na masztach umieszczonych przed budynkami, na placach apelowych oraz w miejscach pamięci narodowej;
- 2) na budynkach;
- 3) w pomieszczeniach służbowych, w szczególności zajmowanych przez dowódców jednostek, a także salach tradycji oraz salach odpraw i konferencyjnych;
- 4) podczas uroczystości patriotycznych, patriotyczno-religijnych i religijnych.

2. Flagi państwowe podczas eksponowania w jednostkach powinny być zabezpieczone przed zniszczeniem, zerwaniem lub upadkiem.

§ 13. 1. Flagę państwową w jednostkach podnosi się na maszt codziennie, podczas apeli porannych, oraz opuszcza pół godziny przed capstrzykiem.

2. Flagę państwową podnosi na maszt oraz opuszcza poczet flagowy wyznaczony przez dowódcę jednostki w składzie co najmniej dwóch żołnierzy.

---

⁵⁾ Zmiany wymienionego rozporządzenia zostały ogłoszone w Dz. U. z 1970 r. Nr 13, poz. 116, z 1971 r. Nr 13, poz. 128, z 1973 r. Nr 47, poz. 281, z 1974 r. Nr 22, poz. 132 i z 1990 r. Nr 73, poz. 436

Podczas podnoszenia i opuszczania flagi państwowej wykonuje się lub odtwarza „Hasło Wojska Polskiego”.

3. W przypadku gdy ze względów etatowych, dyslokacyjnych lub organizacyjnych utrudnione lub niemożliwe jest codzienne podnoszenie flagi na maszt, dowódca jednostki może odstąpić od czynności określonych w ust. 1.

4. W uzasadnionych przypadkach dowódca jednostki może ustalić inne terminy podnoszenia oraz opuszczania flagi państwowej, mając na względzie wykonywane przedsięwzięcia służbowe i specyfikę jednostki.

5. Z okazji: Dnia Flagi Rzeczypospolitej Polskiej, Święta Narodowego Trzeciego Maja, Święta Wojska Polskiego oraz Narodowego Święta Niepodległości flagę państwową podnosi się na maszt na początku organizowanych uroczystości.

6. Z okazji świąt wymienionych w ust. 5 flagę państwową wywiesza się na budynkach należących do jednostki, wskazanych przez dowódcę jednostki. Flaga powinna być wywieszana w dniu poprzedzającym święto w godzinach wieczornych i zdejmowana po upływie święta. Flaga może być wywieszona przez kilka dni, jeśli święto przypada w przeddzień dni wolnych od pracy. Flaga pozostawiona na noc powinna być, w miarę możliwości, oświetlona.

7. Jeżeli budynek zajmowany jest przez kilka jednostek, flagę wywiesza jednostka zarządzająca budynkiem. W przypadku święta jednej z jednostek, flaga wywieszana jest przez jednostkę zarządzającą budynkiem na wniosek dowódcy zainteresowanej jednostki.

8. Flaga państwowa może być również podnoszona na maszt podczas organizowanych w jednostkach uroczystości oraz świąt rodzajów Sił Zbrojnych (równorzędnych), wojsk i służb oraz jednostek, a także z okazji obchodów rocznic wydarzeń historycznych lub innych, mających szczególne znaczenie dla państwa i narodu. Z okazji tych uroczystości można również dekorować flagami państwowymi budynki należące do jednostek, zgodnie z zasadami określonymi w ust. 6.

§ 14. W przypadku ogłoszenia żałoby:

- 1) flagę państwową:
  - a) wywiesza się na budynkach należących do jednostek i dekoruje kirem, zgodnie z zasadami określonymi w ceremoniale wojskowym,
  - b) podniesioną na maszcie – opuszcza się do połowy masztu;
- 2) flagi innych państw i organizacji międzynarodowych oraz znaki wojskowe, eksponowane razem z flagą państwową – zdejmuje się z masztów na czas żałoby.

§ 15. Szczegółowe zasady podnoszenia flagi państwowej na maszt i jej opuszczania określa regulamin musztry.

§ 16. Wszystkie osoby obecne podczas podnoszenia na maszt flagi państwowej i jej opuszczania są zobowiązane do zachowania należytej powagi, ciszy i spokoju oraz wyrażania szacunku; pododdziały zwarte i umundurowani żołnierze oraz poczty sztandarowe oddają honory zgodnie z ceremoniałem wojskowym.

§ 17. Flaga państwowa wywieszana na budynku jednostki lub w jego wnętrzu:

- 1) powinna być umieszczona w taki sposób, aby nie dotykała podłoża;
- 2) swoją wielkością powinna być dostosowana do wielkości obiektu oraz warunków otoczenia;

- 3) jeżeli wywieszona jest:
  - a) przy ścianie wraz z inną flagą na skrzyżowanych drzewcach – umieszczana jest po lewej stronie patrząc z przodu, a jej drzewce umieszczane są przed drzewcem drugiej flagi,
  - b) przy wejściu lub bramie wjazdowej – umieszczana jest po lewej stronie patrząc z przodu,
  - c) na ścianie – powinna być umieszczona pod kątem nie mniejszym niż 45 stopni i nie większym niż 60 stopni;
- 4) jeżeli zawieszona jest pionowo – pas biały powinien znajdować się z lewej strony, patrząc z przodu.

§ 18. 1. Jeżeli wraz z flagą państwową eksponowane są inne flagi, maszty są tej samej wysokości, a flagi tej samej wielkości. Inne flagi nie mogą być większe niż flaga państwa.

2. W przypadku, o którym mowa w ust.1, flaga państwowa podnoszona jest na maszt jako pierwsza i opuszczana jako ostatnia, z zastrzeżeniem § 4 ust. 2. Znaki wojskowe mogą zostać podniesione na maszt przed rozpoczęciem oficjalnej części uroczystości.

3. Flaga państwowa nie może być wywieszana na wspólnym maszcie lub drzewcu razem z innymi flagami lub znakami.

§ 19. 1. Jeżeli flaga państwowa jest eksponowana z innymi flagami, zajmuje pozycję uprzywilejowaną:

- 1) w przypadku parzystej liczby flag – umieszcza się ją na pozycji skrajnej po lewej stronie patrząc z przodu, następnie umieszczane są flagi państw i organizacji międzynarodowych w porządku alfabetycznym ich nazw zgodnie z alfabetem używanym w języku polskim, a po nich pozostałe flagi;
- 2) w przypadku nieparzystej liczby flag – umieszcza się ją w środku, następnie flagi umieszczane są naprzemiennie, licząc od środka według kolejności wymienionej w pkt 1;
- 3) w przypadku większej liczby flag (co najmniej 5) – może być umieszczona na początku i na końcu.

2. Przepis § 4 ust. 2 stosuje się odpowiednio.

§ 20. 1. W jednostkach stacjonujących poza granicami państwa eksponuje się flagę państwową z godłem, zgodnie z zasadami określonymi w § 12-19.

2. Flagę państwową z godłem w jednostkach stacjonujących poza granicami można umieszczać:

- 1) na pojazdach wojskowych;
- 2) na jednostkach pływających, w celu oznakowania przynależności państwowej.

3. Na pojazdach wojskowych flagę państwową z godłem umieszcza się na antenie w formie proporczyka o wymiarach 250 mm (wysokość) na 400 mm (szerokość); na pojazdach wojskowych mogą być również malowane barwy biało-czerwone, w formie dostosowanej do wielkości pojazdu.

4. Zasady używania flagi państwowej z godłem podczas oficjalnych uroczystości określają przepisy dotyczące sposobu używania flagi państwowej z godłem Rzeczypospolitej Polskiej przez oddziały i jednostki Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej podczas oficjalnych uroczystości poza granicami państwa oraz w kontaktach międzynarodowych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej wydane przez Ministra Obrony Narodowej.

§ 21. Podczas uroczystości pogrzebowej z udziałem wojskowej asysty honorowej, flaga państwowa lub flaga państwowa z godłem umieszczane są na trumnie zgodnie z zasadami określonymi w ceremoniale wojskowym.

ROZDZIAŁ IV

Barwy Rzeczypospolitej Polskiej

§ 22. 1. Barw biało-czerwonych można używać w jednostkach:

- 1) namalowanych na sprzęcie wojskowym;
- 2) w formie wstęgi podczas uroczystości z okazji odsłonięcia w szczególności tablicy pamiątkowej, pomnika, obelisku oraz otwarcia obiektu lub przekazania sprzętu;
- 3) w formie szarfy do dekoracji urny z prochami podczas pogrzebów;
- 4) w formie kokard narodowych używanych podczas uroczystości;
- 5) jako element dekoracji podczas uroczystości oraz w salach tradycji;
- 6) na drukach i wydawnictwach wojskowych.

2. Udrapowane tkaniny w barwach biało-czerwonych muszą mieć biały pas u góry, a zawieszane pionowo biały pas z lewej strony, patrząc z przodu.

3. Kokardy narodowe w barwach biało-czerwonych:

- 1) mogą być używane w szczególności z okazji: Dnia Flagi Rzeczypospolitej Polskiej, Święta Narodowego Trzeciego Maja, Święta Wojska Polskiego i Narodowego Święta Niepodległości;
- 2) wpinane są z lewej strony w klapę munduru lub ubioru cywilnego;
- 3) składają się z dwóch okręgów: białego centralnego oraz okalającego go czerwonego, o średnicy 40 do 60 mm, przy czym promień okręgu białego powinien stanowić $\frac{1}{2}$ promienia kokardy.

3. Podczas uroczystości z okazji odsłonięcia w szczególności tablicy pamiątkowej, pomnika, obelisku oraz otwarcia obiektu lub przekazania sprzętu, po przecięciu lub zerwaniu wstęgi biało-czerwonej należy ją zabezpieczyć przed upadkiem, a gdy spadnie, natychmiast podnieść.

4. Podczas uroczystości pogrzebowej, z udziałem wojskowej asysty honorowej, szarfa w barwach biało-czerwonych umieszczana jest na urnie zgodnie z zasadami określonymi w ceremoniale wojskowym.

Rozdział V

Hymn państwowy Rzeczypospolitej Polskiej

§ 23. Hymn państwowy wykonuje się lub odtwarza w jednostkach dla podkreślenia podniosłego charakteru uroczystości. Z uwagi na symbolikę i rangę wykonywanie hymnu nie może być nadużywane.

§ 24. 1. Hymn państwowy jest wykonywany lub odtwarzany zgodnie z opracowaniem muzycznym zatwierdzonym przez ministra właściwego do spraw kultury i dziedzictwa narodowego.

2. Podczas uroczystości w jednostkach wykonuje się lub odtwarza pierwszą zwrotkę i refren hymnu państwowego.

3. W szczególnie uzasadnionych przypadkach wykonuje się lub odtwarza większą liczbę zwrotek i refrenów hymnu państwowego.

4. Podczas uroczystości dopuszcza się możliwość odśpiewania hymnu państwowego przez żołnierzy w zorganizowanych pododdziałach.

5. Warunki i okoliczności wykonywania lub odtwarzania hymnu państwowego określa ceremoniał wojskowy.

Rozdział VI

Przepisy końcowe

§ 25. Dowódcy jednostek, w terminie do dnia 30 czerwca 2014 r., dostosują sposób stosowania symboli Rzeczypospolitej Polskiej do przepisów niniejszego zarządzenia.

§ 26. Traci moc zarządzenie Nr 26/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 14 listopada 2007 r. w sprawie codziennego eksponowania flagi państwowej Rzeczypospolitej Polskiej w jednostkach wojskowych (Dz. Urz. Min. Obr. Nar. Nr 22, poz. 223).

§ 27. Zarządzenie wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Minister Obrony Narodowej: *T. Siemoniak*